

СИ ЦЗИНЬПИН ИЛГАРИ СУРГАН МАФКУРАВИЙ ҒОЯ

Абдуазимов Жавлон

Тошкент давлат шарқшунослик университети

мустақил тадқиқотчиси

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада Хитой тарихида ўзига хос мафкураси билан танилган Си Цзиньпиннинг мафкуравий ғояси ҳақида фикрлар баён этилган. Шунингдек, Хитой Президенти Си Цзиньпиннинг “Давлат бошқаруви” ҳақидаги китоби хусусида таҳлиллар ёритилган.

***Калим сўзлар:** мафкуравий ғоя, прагматизм, давлат бошқаруви, сиёсий рақобат, кадрият.*

ABSTRACT

This article describes the ideological ideas of Xi Jinping, who is known for his unique ideology in Chinese history. Also, the analysis of the book of Chinese President Xi Jinping on "State Management" is covered.

***Key words:** ideological idea, pragmatism, public administration, political competition, value.*

КИРИШ

2014 йил Пекинда Хитой Президенти Си Цзиньпиннинг “Давлат бошқаруви ҳақидаги китоби нашр этилди¹. Ушбу асарда Хитой раҳбарининг партия форумлари, йиғилишлари ва тадбирлардаги нутқлари жамланган, шунингдек, янги ҳукуматнинг асосий тамойилларини тавсифлари берилган. Китобда Си Цзиньпиннинг иш фаолияти ва шахсий ҳаётининг турли босқичларини акс эттирувчи кўплаб фотосуратлар жамланмаси киритилган. Авваллари бундай нашрлар жуда кам кузатилган ва фақат мамлакат раҳбарларининг расмий портретлари билан чегараланиб ва баъзан куруқ таржимаи ҳоли билан чекланган. Асосан нутқлардан иборат бўлиб, жуда муҳим масалаларга бағишланган ҳамда янги мафкуравий ғоялар келтириб ўтилган. Булардан бири “Хитой орзуси” тушунчаси, иккинчиси эса, ички ривожланиш масалалари ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва бошқалар кенг таҳлилий мулоҳазаларда берилган. Асосий қисмларидан яна бири бу Хитой Халқ Республикасининг ташқи сиёсатига оид чиқишларнинг келтирилганлиги.

¹ Си Цзиньпин. Давлат бошқаруви тўғрисида. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2021. – С. 630.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

“Хитой орзуси” (中国梦 Zhōngguó mèng) тушунчаси Си Цзиньпин ХКП МК Бош котиби лавозимига сайлангандан кейин кўп ўтмай шакллана бошлаган тушунча. ХКПнинг раҳбари сифатида биринчи чиқишларида Си социализмга содиқлигини ва “Хитой миллатининг буюк мақомда тикланишини амалга ошириш” учун режаларини эълон қилади. “Хитой орзуси” биринчи марта 29 ноябрь 2012 йилда “Тикланиш сари йўл” кўрғазмасига ташрифи чоғида янграган эди: “Ҳар бир халқнинг ўз идеали ва орзу-интилишлари бўлади. Ён атрофда ҳамма хитой орзуси ҳақида гарираётган бугунги кунда яқин даврнинг энг биринчи кунларидан бошлаб хитой мамлакатини буюк мақомда тиклаш унинг орзусига айланиши менинг ҳаёлимга келади”². 2013 йил 17 мартдаги XII Бутунхитой Халқ Вакиллари Конгресси биринчи сессиясидаги нутқида Си Сзинпин “орзу” тушунчасини батафсил очиб берди. Унинг таъкидлашича, “Бойиш даражаси ўртача бўлган жамиятни ҳар томонлама барпо этиш, бой, қудратли, демократик, маданий, уйғун ва модернизация қилинган социалистик давлатга айлантириш мақсади, шунингдек,, хитой миллатининг буюк мақомда тиклаш ҳақидаги хитой орзусини амалга ошириш бой-бадавлат, гуллаб-яшнаган мамлакат қуриш, миллатни тиклаш ва халқнинг бахту саодатини таъминлаш билан узвий боғлиқдир. Буларнинг барчаси бугунги хитойликларнинг идеали - олий мақсадини чуқур акс эттиради, шунингдек,, аждодларимизнинг шонли анъаналарини – уларнинг тинимсиз тараққиётига интилишини ифода этади”³.

Бунинг учун “ – Хитой орзусини амалга ошириш учун, албатта, Хитой йўлидан бориш”, яъни Хитойга ҳос хусусиятларга эга бўлган социализм цўлидан бориш шарт”. “– Хитой орзусини амалга ошириш учун хитой халқнинг руҳини, хусусан, туб ўзаги ватанпарварлик бўлганхитой миллатининг руҳини, туб ўзаги ислоҳат ва новаторлик бўлган давр руҳини қайтариш керак”, “– Хитой орзусини амалга ошириш учун мамлакатимиздаги ҳар бир миллат халқлари жипслиги орқали пайдо бўладиган миллатнинг кучини бирлаштириш”⁴ кerationлиги таъкидланган. Аслида, давлатни жипслаштиришга қаратилган бу ғоя янги ҳукуматнинг шиорига айланади.

“Ҳар қандай давлат сиёсий ҳокимияти сифатида жамият ижтимоий ҳаётида муҳим ўрин тутаяди. Давлатнинг жамият ижтимоий ҳаётидаги аҳамияти ва фаоллиги, ислоҳатлар даврида янада кучлироқ намоён бўлади. Ислоҳатларга ўтиш даврида, ислоҳатларгача жамиятдаги шаклланган ижтимоий – сиёсий қадриятлар, мавжуд бўлган эҳтиёж ва манфаатларнинг янги эҳтиёж ва

² Си Цзиньпин. Давлат бошқаруви тўғрисида. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2021. – С. 48.

³ Ўша китоб – С.52.

⁴ Ўша китоб – С.53, 54.

манфаатлар билан тўқнашуви жараёнида, давлат ва халқ манфаатини акс эттирувчи, ҳимоя қилувчи қолаверса кишилар ўртасидаги хоҳиш иродага асосланган муносаблар тизими сифатида ўзини намоён этади”⁵.

Янги даврнинг Хитойга ҳос хусусиятларга эга бўлган социализм ғояси Хитойга ҳос хусусиятларга эга бўлган социализмнинг сақланиши ва ривожланишини аниқ белгилайди, унинг умумий вазифаси социалистик модернизация ва хитой миллатининг буюк мақомини тиклашни амалга оширишдир. Хитойни бой ва қудратли давлатга айлантириш учун икки босқичли режа зарурати аниқланиб, унда ўрта синф жамиятининг тўлиқ қурилиши асосида бугунги асрнинг ўрталарига келиб хитой демократик ва маданиятли, уйғун ва ўзгача модернизация қилинган социалистик давлат образига эга бўлади⁶.

Хитойнинг ўзгача ривожланиш йўллари муҳимлиги келтирилиб ўтиш зарур, бу жарёнларда энг муҳимларидан бири “ХКП МҚнинг ислохотларни ҳар томонлама чуқурлаштиришнинг баъзи муҳим масалаларига доир қарори”да (2013 йил 9 ноябрь) келтирилган, ушбу ҳужжат Хитой Халқ Республикасида янги ўзгаришларни амалга ошириш дастури вазифасини бажаришди, унда мамлакатнинг янги раҳбарияти томонидан ҳал қилиниши керак бўлган асосий муаммолар, дунёнинг илғор мамлакатларидан орқада қолган илмий ва техник, ишлаб чиқариш тузилмасининг қоқлиги, шаҳар ва қишлоқларнинг ривожланиш даражалари ўртасидаги фарқ юқорилиги, турли хил ижтимоий қарама-қаршиликларга тўхталинган. Шунингдек, қарор лойиҳасида 5 жиҳат яққол ажралиб туради.

Биринчидан, партия ва давлат ишлари тараққиётнинг янги талабларига мос бўлиш, ислохотлар ва очикликни ҳар томонлама чуқурлаштириш бўйича ХКП XVIII съезди томонидан илгари сурилган стратегик вазифаларни амалга ошириш.

Иккинчидан, ислохотларга эътиборни кучайтирган ҳолда, ҳар томонлама чуқурлаштириш борасида янги табдирларни ишлаб чиқиш лозим. Бу жараёнда одатдаги ва такрорий, ҳусусан, ривожланиб бориш ҳусусиятига эга бўлган тадбирларни ёзиш шарт эмас.

Учинчидан, асосий масалани эътиборимиз марказига қўйиб, аҳолининг энг кўп қийнаётган муаммоларини ҳал этиш, халқ оммасининг даъвати ва умид-ишончига жавоб бериш, асосий соҳалар ва ҳал қилувчи бўғинларни ажратиб

⁵ Хайдаров Х. Ислохотлар қонуниятлари. – “Ўзбекистон” НМИУ, 2010. – С.53,54.

⁶ Социализм с китайской спецификой вступил в новую эпоху // Правда. – 2017. – 10 окт.

кўосатиш, шунингдек,, иқтисодий тизимдаги ислоҳатларни бошқа соҳаларини ҳам ўзгартириш борасидаги вазифасини тўлиқ намоён этиш даркор.

Тўртинчидан, фаол ва барқарор тараққиётни қўллаб-қувватлаш, ислоҳат тадбирларини режалаштиришда дадиллик ва эҳтиёткорлик билан ҳаракат қилиш лозим.

Бешинчидан, 2020 йилгача ислоҳатларни чуқурлаштириш дастурини режалаштириб олиш ва ана шу муддатда ислоҳ этишнинг тегишли вазифаларини илгари суриш зарур. 2020 йилгача етакчи соҳалар ва ислоҳатларнинг муҳим бўғинларида ҳал қилувчи натижаларга эришиш даркор⁷.

Ушбу бир қатор вазифаларни ечишими учун ресурсларни тақсимлашда бозорнинг ролини ҳал қилувчи ўринга чиқариш керак, аммо шу билан бирга биринчи навбатда мамлакатда макроиқтисодиёт барқарорлигини таъминлаш, унинг турли номутаносибликлардан мустаҳкамлаш ва оптималлаштириш учун масъул бўлган ҳукуматнинг ролини аниқ белгилаш кераклигини унутмаслик лозим.

Хитойга ҳос хусусиятларга эга бўлган социализмни фақат бутун партиянинг халқнинг фикру зикри ва иродасини бирлаштирган ҳолда ҳамда ислоҳотларни ривожлантириш учун ягона кудратли кучни шакллантиришлик билангина амалга ошириш мумкин эканлиги хитой миллий мафқурасига сингдириб борилган.

Ислоҳотларни ҳар томонлама чуқурлаштиришнинг бош вазифаси сифатида аввалгидек Хитойга ҳос хусусиятларга эга бўлган социалистик тузумни такомиллаштириш ва ривожлантириш, давлат бошқарув тизими ва бошқарув имкониятларини модернизация қилишни олдинга силжитишда, деб билиш муҳимдир. Ана шу стратегик мафқуравий ғоя асосида давлат бошқаруви тизими ва унинг имкониятларини модернизация қилишни олдинга силжитиш таклиф этилади. Хитойга ҳос хусусиятларга эга бўлган социалистик тузумни такомиллаштириш ва ривожлантиришнинг муқаррар талаби ҳам, социалистик модернизацияни амалга оширишдаги вазифалар ҳам шундан иборат.

Давлат бошқарув тизими ва бошқарув имкониятлари ўз-ўзидан у ёки бу давлат институтлари ҳамда уларни амалга ошириш имкониятларининг мужассам ҳолда кўринишини ифода этади. Давлат бошқарув тизими бу партия раҳбарлиги остида фаолият кўрсатадиган давлат бошқарувининг институционал тизими. У иқтисодиёт, сиёсат, маданият, жамоатчилик ишлари, экологик цивилизация, партия қурилиши каби соҳалардаги институтлар, механизмлар, қонунлар ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни камраб олади,

⁷ Си Цзиньпин. Давлат бошқаруви тўғрисида. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2021. – С. 106.

ўзаро чамбарчас боғлиқ ва ўзаро мувофиқлаштириладиган давлат тартиб-таомилларининг бутун бир комплексини ўзида акс эттиради.

Социалистик жамиятни янги жамият сифатида қандай бошқариш масаласи собиқ жаҳон социализмида яхши ҳал этилмаган эди. К.Маркс ва Ф.Энгельс даврида социалистик давлатии ҳар томонлама бошқариш бўйича амалиёт йўқ ва уларнинг келгуси жамият ҳақидаги қарашлари, асосан, таҳминлардан иборат эди. Россиядаги Октябрь инқилобидан кейин кўп ўтмасдан В.Ленин вафот этди, шунинг учун бу масалани у чуқур тадқиқ этолмади. Совет Иттифоқида бу масала юзасидан изланишлар бўлди ва бирмунча тажриба орттирилди, лекин жиддий ҳатоларга ҳам йўл қўйилди, шу тариқа бу масала ҳал этилмасдан қолди. Партия Хитойда бутун мамлакат бўйича давлатни бошқаришга киришганидан сўнг бу масала бўйича узлуксиз изланиш олиб борди. Бу борада йўлида жиддий тўсиқ ва ғовлар бўлишига қарамасдан, биз давлатни бошқариш тизими ва қобилияти соҳасида бой тажриба тўпладик ва муҳим натижаларга эришдик. Ислохотлар ва очиқлик сиёсати олиб борилганидан сўнг бу яққол намоён бўлди. Мамлакатда сиёсий барқарорлик, иқтисодий тараққиёт, ижтимоий уйғунлик ва миллий жипслик дунёнинг айрим мамлакатлари ва минтақаларидаги доимий бошбошдоклик ва тартибсизликлардан мутлақо фарқ қиладиган, бутунлай бошқа манзарани яратди. Бу давлат бошқарув тизими ва қобилияти, умуман олганда, реал воқеликка ва мамлакат тараққиёти талабларига жавоб берадиган қулай тизим эканидан далолат беради.

Шу билан бирга, мамлакатнинг иқтисодий ва ижтимоий тараққиёт талаблари, халқ оммасининг орзу-умидлари ҳамда бугунги кунда жаҳонда тобора кескин тус олаётган рақобат, узок муддатли давлат бошқаруви ва юртнинг доимий тинчлиги-осойишталигини сақлаш талабларидан келиб чиқадиган бўлса, давлат бошқарув тизими ва бошқарувни амалга ошириш қобилияти соҳасида ҳали камчиликлар кўп ва бу борада бир талай масалалар бўйича фаолиятларни яхшилаш керак. Жамият ҳаётида, ҳақиқатан ҳам, уйғунлик ва барқарорликни, давлат ҳаётида эса узок муддатли тартиб ва осойишталикни таъминлаш учун ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ миллий институтларга, давлат бошқаруви соҳасидаги санъатига, юксак малакали кадр-ҳодимларимизга ишонишимиз зарур. Хитойга хос хусусиятларга эга бўлган социалистик тузум афзаллигини янада яхшироқ намоён этмоқлик учун, давлат бошқарув тизими ва бошқарув имкониятларимизни барча соҳаларда модернизация қилиш илгари силжитиш зарур⁸.

⁸ Си Цзиньпин. Давлат бошқаруви тўғрисида. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2021. – С. 132.

Си Цзиньпин ижтимоий-сиёсий жараёнларга таъсири этувчи яна бир омил қашшоқликка қарши ўзининг янгича мафкуравий сиёсатини ҳам ишлаб чиқиб тадбиқ этди.

Фойдаланилган адабиётлар (REFERENCES)

1. Си Цзиньпин. Давлат бошқаруви тўғрисида. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2021. – С. 630.
2. Хайдаров Х. Ислохотлар қонуниятлари. – “Ўзбекистон” НМИУ, 2010. – С.53,54.
3. Социализм с китайской спецификой вступил в новую эпоху // Правда. – 2017. – 10 окт.